

Comparing barriers and facilitators of attending to cardiac rehabilitation programs from patients with coronary artery bypass graft surgery and rehabilitation specialists' viewpoints

Hajali Akbari Z¹, *Hosseini MA², Nourozi K³, Rahgozar M⁴

Abstract

Introduction: Although last advancement in the treatment of coronary artery disease and cardiac care was remarkable in recent decades, but cardiac rehabilitation programs hasn't been significant development. The aim of this study was to determine and compare obstacles and facilitators of attending cardiac rehabilitation programs from viewpoints of patients' with coronary artery bypass graft surgery and East Azerbaijan cardiac rehabilitation specialists.

Methods: It was a descriptive analytical study, statistical population Included all cardiac rehabilitation experts (11persons) of east Azerbaijan and all patients with *CABG* (103) were selected from East Azerbaijan by census. Data were gathered by scholar made questionnaire that its validity and reliability was determined by Lavashe method and retest coefficient and Cronbach alpha. Collected data was analyzed by KS-test, Spearman rank correlation and Mann–Whitneyin SPSS/19.

Result: The most important obstacles of cardiac rehabilitation from expert's viewpoint were lack of knowledge about program, no referral by doctor and rehabilitation costs and the most important facilitators were physician referrals, follow-up, discounting costs, holding courses in different shifts and launching rehabilitation centers in different towns. The most important obstacles from patients' viewpoint were no patient reference by doctor, lack of knowledge of cardiac rehabilitation programs and not following and contacting patient by treatment staff and the most important facilitators were physicians' advice to attend course, informing about programs and launching cardiac rehabilitation centers in towns.

Conclusion: According to the results of research, cardiac rehabilitation's obstacles such as, lack of Patients' knowledge, non-referral by physicians, failure to follow the staff rehabilitation and rehabilitation costs were considered.

Keywords: cardiac rehabilitation, barriers, facilitator.

Received: 17 June 2014

Accepted: 21 July 2014

1- MSc student in nursing, Department of Nursing, University of Social Welfare and Rehabilitation Science, Tehran, Iran.

2- Associate Professor, Rehabilitation Administration Department, University of Social Welfare and Rehabilitation Science, Tehran, Iran. (**Corresponding author**)

E-mail: mahmamy2020@gmail.com

3- Assistant Professor, Department of Nursing, University of Social Welfare and Rehabilitation Science, Tehran, Iran.

4- Associate Professor, Department of Biostatistics, University of Social Welfare and Rehabilitation Science, Tehran, Iran.

مقایسه موافع و تسهیل کننده های شرکت در برنامه بازتوانی قلبی از دیدگاه بیماران جراحی

شده پیوند عروق کرونر و کارشناسان توانبخشی قلبی

زینب حاج علی اکبری^{۱*}، محمد علی حسینی^۲، کیان نوروزی^۳، مهدی رهگذر^۴

چکیده

مقدمه: در مقایسه با پیشرفت‌هایی که در درمان بیماری‌های عروق کرونر قلب و مراقبت‌های ویژه قلبی در دهه‌های اخیر صورت گرفته است، توسعه برنامه‌های بازتوانی قلبی قابل توجه نبوده است. این پژوهش با هدف تعیین موافع و تسهیل کننده‌های شرکت در برنامه‌های بازتوانی قلبی از دیدگاه بیماران جراحی شده پیوند عروق کرونر و کارشناسان بازتوانی قلبی استان آذربایجان شرقی انجام شده است.

روش: جامعه آماری این پژوهش توصیفی تحلیلی شامل کلیه کارشناسان بازتوانی قلبی استان آذربایجان شرقی (۱۱ نفر) و بیماران جراحی شده پیوند عروق کرونر قلب در سه ماهه اول سال ۹۲ در استان آذربایجان شرقی (۱۰۳ نفر) بودند که از طریق تمام شماری انتخاب شدند. داده‌های پژوهش با استفاده از پرسشنامه محقق ساخته‌ای جمع‌آوری گردید که روایی آن با روش لاوش با نظر اساتید و پایایی آن توسط روش بازآزمایی در مطالعه آزمایشی و محاسبه ضریب آلفای کرونباخ تعیین شده بود. داده‌ها با استفاده از آزمون‌های کولموگراف - اسپیرنوف، ضریب همبستگی اسپیرمن و من ویتنی تحت نرم افزار SPSS نسخه ۱۹ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها: مهم‌ترین موافع بازتوانی قلبی از دیدگاه کارشناسان شامل عدم شناخت برنامه‌ها، عدم ارجاع توسط پزشک و هزینه‌های بازتوانی و مهم‌ترین تسهیل کننده‌ها از نظر کارشناسان شامل ارجاع توسط پزشک، پیگیری تیم توانبخشی، تخفیف هزینه‌ها، برگزاری کلاس‌ها در شیفت‌های مختلف و راهاندازی مراکز در شهرستان‌ها بود و مهم‌ترین موافع از دیدگاه بیماران شامل عدم ارجاع بیماران توسط پزشک، عدم شناخت برنامه‌های بازتوانی قلبی و عدم تماس و پیگیری تیم درمان و مهم‌ترین تسهیل کننده‌ها از نظر بیماران شامل توصیه برنامه‌ها توسط پزشک، اطلاع‌رسانی در مورد برنامه‌ها و راهاندازی مراکز بازتوانی قلبی در شهرستان‌ها بود.

نتیجه‌گیری: یافته‌های این پژوهش نشان داد موافع مختلفی برای شرکت در برنامه توانبخشی وجود دارد که مهم‌ترین آنها عدم شناخت و آگاهی بیماران از برنامه‌های بازتوانی قلبی، عدم ارجاع توسط پزشک، عدم پیگیری تیم توانبخشی و هزینه‌های سنگین بازتوانی اشاره کرد.

کلیدواژه‌ها: توانبخشی قلبی، موافع، تسهیل کننده‌ها.

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۳/۴/۳۰

تاریخ دریافت: ۱۳۹۳/۳/۲۷

۱- دانشجویی کارشناسی ارشد پرستاری، گروه پرستاری، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، تهران، ایران
۲- دانشیار، گروه مدیریت توانبخشی، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، تهران، ایران. (نویسنده مسؤول)

پست الکترونیکی: mahmaimy2020@gmail.com

۳- استادیار، گروه پرستاری، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، تهران، ایران.

۴- دانشیار، گروه آمار زیستی، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، تهران، ایران.

۳۰ درصد از افراد واحد شرایط به این مراکز مراجعه می کنند و از این میان نیز تعدادی برنامه ها را نیمه کاره رها می کنند (۱۳). مطالعات زیادی در رابطه با موانع بازتوانی قلبی از نقطه نظر بیماران انجام شده است، به طوری که عواملی چون وضعیت زندگی، عدم دسترسی به حمل و نقل مناسب، بیمه، ترس از بازتوانی قلبی و نگرانی هایی از قبیل هزینه و معهد بودن به زمان و همچنین درک بیماران از سلامتی، توانایی رانندگی و سطح تحصیلات بر میزان شرکت در بازتوانی قلبی تأثیرگذار بود (۶). نتایج مطالعه Daniels و همکاران نشان داد عواملی چون عدم ارجاع از سوی پزشک به عنوان مانع مهم برای عدم شرکت در بازتوانی قلبی می باشد که گویای آن است که حمایت و تأیید پزشک از بازتوانی قلبی امری مهم در شرکت در برنامه بازتوانی قلبی به حساب می آید (۱۴). بازتوانی قلبی به عنوان جزء مهم مراقبت بعد از عمل جراحی عروق کرونر قلب و یک فرایند همراه با هدف ارتقاء و حفظ سلامت قلبی عروقی می باشد که با به کارگیری برنامه های فردی و گروهی در جهت پیشگیری از پیشرفت بیماری، به حداقل رساندن توانایی های فیزیکی و روانی- اجتماعی افراد و بهبود کیفیت زندگی، بهبود روحیه افراد، کاهش ناتوانی ها و درنهایت کاهش مرگ و میر گام برمی دارد (۱۵) عدم پیگیری برنامه های بازتوانی توسط بیماران، از علل مؤثر کاهش کارایی مراقبتها و درنتیجه کاهش کیفیت مطلوب این برنامه ها است (۱۶) که به عنوان یک چالش اساسی در پیشگیری ثانویه بیماران قلبی محسوب می شود (۱۷). با توجه به این که از یک سو مطالعات انجام یافته موانع و تسهیل کننده های بازتوانی قلبی را از دیدگاه بیماران مورد ارزیابی قرار داده و تاکنون دیدگاه کارشناسان بازتوانی قلبی مورد بررسی قرار نگرفته است و از سویی دیگر با توجه به اهمیت و نقشی که بازتوانی قلبی در بهبود و درمان بیماری های قلبی دارد پژوهشگر تصمیم به بررسی مقایسه ای موانع و تسهیل کننده های شرکت بیماران تحت عمل جراحی پیوند عروق کرونر در برنامه بازتوانی قلبی از دیدگاه بیماران جراحی شده پیوند عروق کرونر قلب و کارشناسان توانبخشی قلبی استان آذربایجان شرقی

مقدمه

بیماری های قلبی از عوامل عمده مرگ و میر و بستری شدن در کشورهای در حال توسعه می باشد (۱) به طور کلی ۲۵ درصد موارد مرگ و میر در دنیا و ۳۲ درصد موارد مرگ و میر در کشورهای در حال توسعه را به خود اختصاص داده است (۲). بر اساس گزارش وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی ۳۲ درصد علل مرگ و میر در ایران ناشی از بیماری های قلبی و عروقی می باشد (۳). تعداد زیادی از بیماران عروق کرونر به درمان های دارویی پاسخ نداده و نیاز به عمل جراحی پیوند عروق کرونر دارند به طوری که سالانه ۵۵۳۰۰۰ نفر در آمریکا تحت عمل جراحی بای پس عروق کرونر قرار می گیرند. در ایران سالانه بالغ بر سی هزار جراحی قلب باز در مراکز مختلف درمانی انجام می پذیرد (۴) ۶۰ درصد کل جراحی های قلب و عروق مربوط به جراحی بای پس عروق کرونر می باشد که با توجه به افزایش نیاز و تمایل به انجام جراحی اهمیت توجه ویژه به این گونه بیماران و افزایش کیفیت زندگی پس از جراحی را ضروری می سازد (۵) سازمان بهداشت جهانی و موسسه جهانی قلب، بازتوانی قلبی را یک مراقبت مهم و اساسی بعد از عمل قلب باز اعلام نموده است (۶). توانبخشی قلبی یک برنامه گروهی و بین رشته ای جهت کاهش خطرات از طریق آموزش فردی و گروهی و فعالیت جسمی می باشد و هدف آن ارتقاء کیفیت زندگی و بازگشت بیمار به سبک زندگی قبل از ناخوشی، بهبود وضعیت روانی- اجتماعی، تفریح و پیشگیری از بروز حوادث قلبی می باشد (۷). به عبارتی دیگر هدف نهایی از بازتوانی قلبی بازگرداندن و حفظ وضعیت بهینه فیزیولوژیکی، روانی- اجتماعی و شغلی بیمار است (۸). شواهد نشان داده است که میزان مرگ و میر و ناخوشی در کسانی که در برنامه های بازتوانی قلبی شرکت کرده اند ۲۵ درصد (۹,۱۰) و میزان انفارکتوس میوکارد مجدد در آن ها ۲۹ درصد کاهش داشته است (۱۱) و این در حالی است که فقط ۲۵ - ۲۰ درصد از بیماران قلبی در برنامه های بازتوانی قلبی شرکت می کنند (۱). در ایران بررسی های کمی در خصوص بازتوانی قلبی انجام گرفته و مراکز نوتوانی قلبی نیز با استقبال چندانی روبرو نشده اند (۱۲) و تنها

با استفاده از روش لاوشه نظر ۱۱ تن از اساتید برای روایی صوری و محتوایی اخذ و میزان شاخص روایی محتوایی پرسشنامه بررسی موانع بازتوانی قلبی ۰/۶۷ به دست آمد که بعد از روایی یکی از سؤالات به دلیل عدم امتیاز کافی توسط متخصصان حذف شد و پرسشنامه مورد استفاده حاوی ۲۴ سؤال گردید. پایابی این ابزار در یک مطالعه آزمایشی بر روی ۱۳ تن از بیماران با استفاده از ضریب بازآزمایی و آلفای کرونباخ موردنیجش قرار گرفت که مقدار ضریب باز آزمایی این پرسشنامه ۰/۸۳۱ و ضریب آلفای کرونباخ ۸/۰ محاسبه گردید. پژوهشگر پس از اخذ مجوز از معاونت درمان دانشگاه علوم پزشکی تبریز و سازمان تأمین اجتماعی به بیمارستان‌های منتخب مراجعه نموده و پس از دریافت لیست اسامی و شماره تلفن کلیه بیمارانی که در سه‌ماهه اول سال ۹۲ تحت عمل جراحی پیوند عروق کرونر قرار گرفته بودند درمجموع ۱۰۳ بیمار واجد شرایط را از طریق سرشماری انتخاب و با آن‌ها تماس تلفنی گرفت و پس از معرفی خود و توضیح در مورد اهداف پژوهش، از آن‌ها درخواست گردید که جهت انجام پژوهش در بخش توانبخشی قلبی بیمارستان مدنی حضور یابند و به آن دسته از بیمارانی که ساکن شهر تبریز نبوده و امکان حضور در شهر تبریز را نداشتند، بهصورت تلفنی سؤالات پرسشنامه عیناً برای آن‌ها خوانده شد و پرسشنامه‌ها تکمیل گردید. پژوهشگر برای تکمیل پرسشنامه‌ها توسط کارشناسان توانبخشی، پس از مراجعه به مراکز مربوطه و ارائه توضیحات لازم در زمینه موضوع و اهداف پژوهش و اخذ رضایت کامل آنان جهت شرکت در پژوهش، پرسشنامه‌ها را در اختیار آنان قرار داد. برای تعیین تسهیل کننده‌های شرکت در بازتوانی قلبی یک سؤال به صورت باز پاسخ در پرسشنامه در نظر گرفته شد "چه راهکارهایی را برای افزایش شرکت در بازتوانی قلبی پیشنهاد می‌کنید؟" که با محاسبه تعداد دفعات تکرار داده‌ها فراوانی آن به صورت کمی به دست آمد. داده‌ها پس از جمع‌آوری توسط نرم‌افزار SPSS نسخه ۱۹ با استفاده از جداول توزیع فراوانی، میانگین، دامنه و آزمون‌های کولموگراف – اسپیرنوف، ضریب

گرفت تا بتواند راهکارهای مناسبی جهت افزایش شرکت این بیماران در بازتوانی قلبی را فراهم نماید.

روش مطالعه

این پژوهش یک مطالعه توصیفی تحلیلی از نوع مقطعی می‌باشد که در سال ۹۲ انجام شده است. جامعه آماری این پژوهش دربرگیرنده بیماران جراحی شده پیوند عروق کرونر در استان آذربایجان شرقی بودند که با استفاده از روش سرشماری، ۱۰۳ نفر از بیماران جراحی شده پیوند عروق کرونر که ملاک‌های ورود به پژوهش را داشتند به عنوان نمونه مورد بررسی قرار گرفتند و همچنین کلیه کارشناسان بازتوانی قلبی در استان آذربایجان شرقی که تعداد آن‌ها ۱۱ نفر بود نیز از طریق سرشماری انتخاب شدند که این کارشناسان شامل پرستاران توانبخشی، فیزیوتراپ، متخصص طب فیزیکی و پزشک عمومی بودند. محیط پژوهش این مطالعه شامل ۳ بیمارستان در استان آذربایجان شرقی که عمل جراحی پیوند عروق کرونر قلب در آن انجام می‌گردید و همچنین محیط پژوهش برای کارشناسان توانبخشی قلبی شامل یک مرکز دولتی و یک مرکز خصوصی توانبخشی قلبی در استان آذربایجان شرقی بود. ابزار مورد استفاده جهت جمع‌آوری داده‌ها شامل پرسشنامه اطلاعات دموگرافیک و پرسشنامه محقق ساخته موانع بازتوانی قلبی بود. پرسشنامه اطلاعات دموگرافیک شامل اطلاعات سن، جنس، وضعیت تأهل، سطح تحصیلات، وضعیت شغلی، تاریخ عمل جراحی، سابقه شرکت در بازتوانی قلبی بود. پرسشنامه محقق ساخته موانع بازتوانی قلبی شامل پرسشنامه ترجمه و مناسبسازی شده موانع بازتوانی قلبی (CRBs) که حاوی ۲۱ سؤال بسته پاسخ در زمینه موانع بازتوانی قلبی و بخش دوم آن برگرفته از پرسشنامه موانع شرکت در بازتوانی قلبی (CREO) و سؤالات اقتباس شده از بررسی متون مختلف بود که با این پرسشنامه ادغام گردید. این پرسشنامه دارای ۲۵ سؤال بود که آزمودنی‌ها پاسخ خود را در مقیاس لیکرت پنج‌درجه‌ای از بسیار موافق تا بسیار مخالف با امتیاز ۱-۵ مشخص می‌نمودند و اندازه‌گیری میانگین پاسخ به هر سؤال موردنیجش قرار گرفت.

"عدم شناخت از برنامه های بازتوانی قلبی"، "عدم ارجاع بیماران توسط پزشک جهت بازتوانی قلبی"، "هزینه های بازتوانی"، "عدم تماس و پیگیری کادر درمان" و "فاضله زیاد" می باشد که از مهم ترین موانع بازتوانی قلبی از دیدگاه کارشناسان بازتوانی قلبی محسوب شدند (جدول ۲و ۳).

همچنین نتایج پژوهش نشان داد که توصیه برنامه های بازتوانی توسط پزشک، اطلاع رسانی در مورد برنامه ها از طریق کادر درمان و یا رسانه ها، تخفیف هزینه ها و راه اندازی مراکز بازتوانی در سایر شهر های استان به ترتیب نزولی از مهم ترین تسهیل کننده های بازتوانی قلبی از دیدگاه بیماران بودند و همچنین ارجاع بیماران توسط پزشکان، پیگیری کادر توانبخشی، تخفیف هزینه ها، برگزاری کلاس ها در سه شیفت و راه اندازی مراکز بازتوانی در سایر شهرستان ها به ترتیب نزولی از مهم ترین تسهیل کننده های شرکت بیماران در برنامه های بازتوانی قلبی از دیدگاه کارشناسان محسوب شدند (جدول ۳و ۴).

یافته های پژوهش بیانگر آن بود که در زمینه موانع بازتوانی قلبی تفاوت معنی داری بین دیدگاه های کارشناسان و بیماران از نظر مشکلات رفت و آمد، عدم شناخت برنامه های بازتوانی قلبی، مشکلات مربوط به بدی آب و هوایا، عدم ارجاع توسط پزشک و عدم پیگیری و توصیه کادر درمان وجود ندارد ($P > 0.05$) در واقع این موارد از مهم ترین موانع اصلی بازتوانی قلبی در دو گروه ذکر شده اند، در حالی که سایر موارد تفاوت معنی داری بین دیدگاه این دو گروه مشاهده گردید (جدول ۵).

هم بستگی اسپیرمن و من و بنتی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

یافته ها

یافته های پژوهش نشان داد که در گروه بیماران ۶۳/۱ درصد واحد های مورد پژوهش مرد، ۳۳ درصد دارای میانگین سنی ۵۳-۶۰ سال، ۳۳ درصد بی سواد، ۸۸/۳ درصد متاهل، ۳۵/۹ درصد خانه دار، ۹۹ درصد دارای بیمه درمانی، ۶۶ درصد ساکن تبریز و ۹۵/۱ درصد از آن ها در هیچ برنامه بازتوانی قلبی شرکت نکرده بودند. همچنین یافته ها بیانگر آن بود که در گروه ۴۵/۲ کارشناسان ۶۳/۴ درصد واحد های مورد پژوهش زن، ۳۶/۴ درصد متخصص طب فیزیکی، ۵۴/۵ درصد دارای مدرک کارشناسی، ۴۵/۵ درصد دارای سابقه کاری ۹-۱۴ سال، ۵۴/۵ درصد دارای پست سازمانی کارشناسی بالینی و ۹۰/۹ درصد از آن ها در بخش دولتی مشغول به کار بودند.

بعلاوه نتایج پژوهش نشان داد بالاترین میانگین نمره موانع بازتوانی قلبی از دیدگاه بیماران به ترتیب نزولی (۴/۵۴، ۴/۴۳، ۳/۴۳، ۳/۰۲) مربوط به ۵ مانع "عدم ارجاع بیماران توسط پزشک جهت بازتوانی قلبی"، "عدم شناخت از برنامه های بازتابانی قلبی"، "عدم تماس و پیگیری کادر درمان"، "شرایط آب و هوایی بد" و "هزینه های بازتوانی" بودند که از مهم ترین موانع عدم شرکت بیماران CABG در برنامه های بازتوانی قلبی از دیدگاه این بیماران به شمار می روند. همچنین بالاترین میانگین نمره موانع بازتوانی قلبی از دیدگاه کارشناسان به ترتیب نزولی (۴/۹۱، ۴/۶۴، ۴/۳۶، ۴/۲۷، ۴/۱۸) مربوط به ۵ مانع

جدول شماره ۱: توزیع شاخص های آماری موانع بازتوانی قلبی از دیدگاه بیماران

میانگین	انحراف معیار	شماره اولویت
۴.۵۴	۱.۱۷	۱
۴.۵۳	۱.۱۲	۲
۴.۴۳	۱.۲۷	۳
۳.۴۳	۱.۱۳	۴
۳.۰۲	۱.۶۵	۵
۲.۹۲	۱.۸۱	۶
۲.۷۸	۱.۸۲	۷

موانع شرکت در بازتوانی قلبی

پزشک به من گفته است که نیاز به بازتوانی قلبی ندارم از برنامه های بار توانی قلبی شناخت نداشم

برای شرکت در بازتوانی قلبی کادر درمان به من توصیه های نکرده اند یا تماس نگرفته اند

گرمای زیاد یا سرمای زیاد هوا اذیتم می کند و نمی توانم برای بازتوانی از منزل خارج شوم

هزینه ها (به طور مثال هزینه های رفت و آمد به کلینیک)

مشکلات رفت و آمد به کلینیک

فاصله زیاد منزل تا کلینیک

جدول شماره ۲: توزیع شاخص های آماری موانع بازتوانی قلبی از دیدگاه کارشناسان

شماره اولویت	انحراف معیار	میانگین	موانع شرکت در بازتوانی قلبی
۱	۰.۳۰	۴.۹۱	از برنامه های بازتوانی قلبی شناخت کافی ندارند
۲	۰.۶۷	۴.۶۴	پژوهش که آنها گفته است که به بازتوانی قلبی نیاز ندارند
۳	۰.۶۷	۴.۳۶	هزینه ها
۴	۱.۱۹	۴.۲۷	برای شرکت در بازتوانی قلبی کادر درمان به انها توصیه ای نکرده یا تماس نگرفته اند
۵	۰.۸۷	۴.۱۸	فاصله زیاد
۶	۰.۶۳	۴	از خدمات بیمه برخوردار نیستند یا بیمه هزینه های توانبخشی را پوشش نمی دهد
۷	۰.۶۴	۳.۷۳	مشکلات رفت و آمد

جدول شماره ۳: تسهیل کننده های بازتوانی از دیدگاه بیماران

تسهیل کننده ها
توصیه پژوهش جهت بازتوانی
نفر ۱۰۳
اطلاع رسانی
نفر ۹۷
راهنمازی مرکز بازتوانی در شهرستان ها
نفر ۳۵
تحفیض هزینه ها
نفر ۴۵

جدول شماره ۴: تسهیل کننده های بازتوانی قلبی از دیدگاه کارشناسان

تسهیل کننده ها
ارجاع توسط پژوهش
نفر ۱۱
پیگیری و تماس کادر توانبخشی
نفر ۱۱
تحفیض در هزینه ها
برگزاری کلاس ها در سه شیفت (صبح، عصر، شب)
نفر ۶
راهنمازی مرکز بازتوانی در شهرستان ها
نفر ۵

جدول شماره ۵: مقایسه موانع بازتوانی قلبی از دیدگاه ۲ گروه بیماران CABG و کارشناسان بازتوانی قلبی

P value	کارشناسان		بیماران		گروهها
	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	
۰.۰۳۴	۰.۸۷	۴.۱۸	۱.۸۲	۲.۷۸	فاصله زیاد منزل تا کلینیک
۰.۰۱۶	۰.۶۷	۴.۳۶	۱.۶۵	۳.۰۲	هزینه ها
۰.۳۱۸	۰.۶۴	۳.۷۳	۱.۸۱	۲.۹۲	مشکلات رفت و اما تا کلینیک
۰.۰۰۰	۱.۰۳	۲.۵۵	۰.۹۵	۱.۴۲	درگیر مسئولیت خانواده هستم
۰.۴۲۰	۰.۳۰	۴.۹۱	۱.۱۲	۴.۵۳	از برنامه های بازتوانی قلبی شناخت کافی نداشم
۰.۰۰۰	۰.۷۰	۲.۰۹	۰.۶۱	۱.۲۴	من همیشه در خانه یا باشگاه ورزش می کنم
۰.۰۰۰	۱.۳۰	۲.۹۱	۰.۹۶	۱.۶۱	من نیاز به بازتوانی قلبی ندارم
۰.۵۱	۰.۷۰	۲.۹۱	۱.۲۳	۳.۴۳	گرمی یا سردی زیاد هوا اذیتم می کنم و نمی توانم برای بازتوانی قلبی از منزل خارج شوم
۰.۰۰۰	۰.۸۷	۲.۱۸	۰.۹۲	۱.۴۳	انجام ورزش های بازتوانی حالم را بدتر می کنم و به همین دلیل ترجیح می دهم در برنامه های بازتوانی شرکت نکنم
۰.۰۰۰	۱.۱۲	۳.۶۴	۱.۳۴	۱.۶۸	درگیر مسئولیت کاری هستم
۰.۰۰۰	۱.۰۲	۲.۳۶	۰.۷۲	۱.۳۱	انرژی کافی برای بازتوانی قلبی ندارم
۰.۰۰۰	۰.۷۸	۲.۷۳	۰.۷۲	۱.۳۱	به دلیل پیری و از کارافتادگی نمی توانم در بازتوانی قلبی شرکت کنم
۰.۴۷۱	۰.۶۷	۴.۶۴	۱.۱۷	۴.۵۴	پژوهش که من گفته است که نیاز به بازتوانی قلبی ندارم
۰.۰۰۰	۰.۸۳	۳.۰۹	۰.۸۰	۱.۴۷	بسیاری از افراد با وجود مشکلات قلبی به بازتوانی نمی روند و بالین وجود، حالشان خوب است
۰.۰۰۰	۰.۹۲	۲.۶۴	۰.۶۷	۱.۳۳	من خودم می توانم مشکلات قلبی ام را مدیریت کنم

۰.۶۴۱	۱.۱۹	۴.۱۷	۱.۲۷	۴.۴۳	برای شرکت در بازتوانی قلبی کادر درمان به من توصیهای نکرده‌اند یا تماس نگرفته‌اند
۰.۰۰۰	۰.۹۳	۱.۵۵	۰.۳۰	۱.۰۶	زمان انتظار در لیست بازتوانی قلبی طولانی است
۰.۰۰۱	۰.۶۸	۱.۵۵	۰.۴۸	۱.۱۴	ترجیح می‌دهم مراقبت قلبی به‌تهاهی داشته باشم نه به صورت گروهی
۰.۰۰۰	۰.۸۲	۳.۵۵	۱.۳۶	۱.۷۱	وقتی که برای بازتوانی قلبی به من داده‌اند مناسب نیست و دران زمان نمی‌توانم مراجعه کنم
۰.۰۰۰	۰.۷۸	۳.۲۷	۱.۲۹	۱.۸۹	خانواده از من حمایت کافی نمی‌کند
۰.۰۰۰	۰.۶۷	۳.۳۶	۱.۱۵	۱.۹۷	انگیزه‌ای برای بازتوانی قلبی ندارم
۰.۰۰۱	۰.۹۲	۲۶۴	۰.۹۴	۱.۷۳	احساس می‌کنم برنامه توابی‌خشی برایم بیهوود است
۰.۰۰۰	۰.۶۳	۴	۰.۷۰	۱.۱۷	از خدمات بیمه‌ای برخوردار نیستم یا بیمه هزینه‌های توابی‌خشی را پرداخت نمی‌کند

نقش ارزشمند متخصصان مراقبت‌های بهداشتی در افزایش

ارجاع به بازتوانی قلبی تأکید کرده است (۲۲). در مطالعه حاضر عدم شناخت برنامه‌های بازتوانی قلبی و دانش ناکافی در مورد آن‌ها به عنوان یکی از مهم‌ترین موانع بازتوانی قلبی شناخته شده است. در مطالعه Rose و همکاران که با هدف بررسی موانع و تسهیل کننده‌های شرکت در بازتوانی قلبی انجام شده است نیز از کمبود دانش به عنوان یک عامل مهم در بازتوانی قلبی نام برده شده است (۲۳). در مطالعاتی که توسط Österberg و همکاران و Cooper و همکاران انجام شده است نیز به رابطه مثبت بین دانش ناکافی در مورد برنامه‌های بازتوانی قلبی و عدم شرکت در این برنامه‌ها اشاره شده است (۲۴، ۲۵). نتایج مطالعه Pullen و همکاران وجود رابطه‌ای معکوس بین دریافت دانش کافی از فرایند بیماری‌های قلبی و خودداری از شرکت در برنامه‌های بازتوانی قلبی را به اثبات رسانده است (۲۶). در مطالعه‌ی دیگری که توسط Grace و همکاران انجام شده است ارائه آموزش سرپایی در مورد برنامه‌های بازتوانی قلبی به طور قابل توجهی شرکت در برنامه‌های بازتوانی قلبی را افزایش داده به طوری که میزان شرکت در این برنامه‌ها ۸۴ تا ۸۵ درصد افزایش یافته است که ۲-۵ برابر بیشتر از موارد معمول بود (۲۷) و همچنین نتایج مطالعه Giannuzzi و همکاران بیانگر آن بود که برنامه آموزشی بازتوانی قلبی در بسیاری از بیمارستان‌ها و دانشگاه‌ها وجود ندارد (۲۸) و این در حالی است که برنامه‌های آموزشی توابی‌خشی قلبی می‌بایست هم در سطوح پایه و هم در سطوح تخصصی و پیشرفته آموزش داده شود. در مطالعه حاضر از عدم تماس کادر درمان هم از دیدگاه

بحث

در این مطالعه بیماران و کارشناسان، موانعی همچون "عدم ارجاع بیماران توسط پزشک جهت بازتوانی قلبی"، "عدم شناخت از برنامه‌های بازتوانی قلبی"، "عدم تماس و پیگیری کادر درمان" را جزء مهم‌ترین وانع شرکت در برنامه‌های بازتوانی قلبی بر شمردند که بیش از ۸۰ درصد از بیماران و کارشناسان در این موارد اتفاق نظر داشتند. نتایج مطالعه YMW و همکاران در زمینه موانع بازتوانی قلبی از دیدگاه بیماران و کارشناسان نیز نشان داد که توصیه و تشویق پزشکان می‌تواند انگیزه افراد برای شرکت در برنامه‌های بازتوانی قلبی را افزایش دهد (۱۸). همچنین نتایج مطالعه Dunlay و همکاران نشان داد که بیمارانی که برای اولین بار تحت مراقبت کاردیولوژیست در بیمارستان قرار گرفته و همچنین آن دسته از بیمارانی که دوره‌های آموزشی در این خصوص را سپری نموده و دارای درک بهتری از اهمیت بازتوانی و پیامدهای مثبت آن بودند بیشترین میزان شرکت در برنامه‌های بازتوانی قلبی را داشته‌اند (۱۹). Shanks و همکاران نیز معتقدند توصیه پزشک ارتباط قوی در شروع برنامه‌های بازتوانی قلبی دارد (۲۰) علاوه بر این نتایج مطالعه Ades و همکاران نیز رابطه قوی بین توصیه پزشک و شروع برنامه‌های بازتوانی قلبی را نشان داده است به طوری که با توصیه قطبی پزشک میزان مشارکت در برنامه‌های بازتوانی قلبی ۶۶ درصد و در صورت عدم توصیه پزشکی این مشارکت به ۱/۸ درصد کاهش یافته بود (۲۱). نتایج مطالعات با یافته‌های پژوهش حاضر مطابقت دارد. انجمن قلب امریکا اخیراً بر اهمیت گسترش و دسترسی به بازتوانی قلبی و

به عنوان یک عامل مهم در مشارکت بیماران زن در برنامه بازتوانی قلبی به شمار می آورد (۳۴). مشارکت در برنامه های بازتوانی قلبی با ارائه برنامه ها رایگان در ارتباط بوده است (۳۵). Fernandez و همکاران برخلاف مطالعات فوق، نتایج مطالعه Fernandez و همکاران ارتباط معنی داری را بین سطح درآمد و مشارکت در برنامه های بازتوانی قلبی را نشان نداد در این مطالعه ذکر شده است که با توجه به اینکه سیستم های پهداشتی در استرالیا، برنامه های بازتوانی قلبی را به صورت رایگان ارائه می دهند بنابراین عوامل دیگری به جز مشکلات اقتصادی در عدم مشارکت بیماران در برنامه های بازتوانی قلبی دخیل هستند که پژوهشگر فاصله زیاد از محل برگزاری برنامه ها از آن جمله دانسته است (۳۶) که این عامل بازدارنده پنجمین مانع از دیدگاه کارشناسان و هفتمنین مانع از دیدگاه بیماران در مطالعه حاضر بود. گزارش ها محدودی در مورد اهمیت رفت و آمد و فاصله مکانی تا محل برگزاری برنامه های بازتوانی قلبی وجود دارد. De Angelis و همکاران از رفت و آمد به عنوان یک مانع مهم برای عدم شرکت در جلسات برنامه های بازتوانی قلبی نام برده است در این مطالعه ۹۷ نفر موردنظری قرار گرفتند که به طور تصادفی کسانی که در بازتوانی شرکت نکرده بودند به طور قابل توجهی فاصله طولانی تری از محل برنامه ها داشتند (۳۷). در مقایسه با پیشرفت هایی که در درمان بیماری های عروق کرونر قلب و مراقبت های ویژه قلبی در ایران در دهه های اخیر صورت گرفته است، توسعه برنامه های بازتوانی قلبی قابل توجه نبوده است. وجود مراکز بازتوانی قلبی به نحوی که بیماران امکان دسترسی به آن ها را داشته باشند، بدون شک پیامدهای مثبتی را به دنبال خواهد داشت. تعداد محدود مراکز بازتوانی قلبی، فقدان تیم بازتوانی قلبی در بیمارستان ها و عدم سیستم ارجاع بیماران واحد شرایط به مراکز بازتوانی قلبی باعث می شود تا بسیاری از بیماران در بازتوانی قلبی شرکت نکنند. Giannuzzi و همکاران در رابطه با ساختار مراکز بازتوانی قلبی معتقدند که توزیع نامناسب جغرافیایی برنامه های بازتوانی قلبی، مسافت های طولانی بین مراکز بازتوانی با محل زندگی و کار بیماران از جمله

کارشناسان و هم از دیدگاه بیماران، نیز به عنوان موانع اصلی بازتوانی قلبی نام برده شد. این مورد از دیدگاه بیماران به عنوان سومین عامل و از دیدگاه کارشناسان به عنوان چهارمین عامل مطرح شده است. نتایج مطالعه Meillier و همکاران نشان داد که پیگیری منظم بیمارانی که امکان تماس در طول زمان بستره با آن ها وجود داشت، میزان شرکت در برنامه های بازتوانی قلبی را به طور معنی داری افزایش داده بود (۲۹). همچنین مطالعه دیگری که توسط Harkness و همکاران با هدف تأثیر تماس و پیگیری تلفنی بر میزان شرکت در برنامه های بازتوانی قلبی انجام شده بود، نتایج نشان داد که میزان حضور در برنامه های بازتوانی قلبی در گروهی که مداخله تماس تلفنی داشتند ۷۸/۱ درصد و در گروهی که مداخله تلفنی نداشتند ۵۰/۱ درصد گزارش شد (۳۰). تماس و پیگیری تیم درمان یک فرصت برای آموزش بیمار در مورد اثرات مثبت بازتوانی قلبی را فراهم می کند. در یک نظرسنجی تلفنی از ۳۰۴ بیمار بعد از CABG ۴۶/۵ درصد از آن ها که در برنامه های بازتوانی قلبی شرکت نکرده بودند علت آن را کمبود دانش معرفی کرده بودند که در تصمیم گیری آن ها برای حضور در جلسات تأثیر داشته است (۳۱). در این راستا Pasquali و همکاران گزارش کردند که تماس و پیگیری تلفنی حدود ۶-۱۲ هفته پس از CABG در ارجاع به یک برنامه بازتوانی قلبی مؤثر بوده است و ۳۱-۵۱ درصد میزان شرکت در برنامه های بازتوانی قلبی را افزایش داده است (۳۲). نتایج مطالعات با یافته های پژوهش حاضر همسو می باشد. در مطالعه حاضر هزینه های بازتوانی قلبی از دیدگاه بیش از ۹۰ درصد از کارشناسان و بیش از ۴۰ درصد از بیماران به عنوان یک عامل مهم در عدم شرکت بیماران در برنامه های بازتوانی قلبی نام برده شده است. اطلاعات محدودی در رابطه با وضعیت اقتصادی اجتماعی و شرکت در بازتوانی قلبی وجود دارد. Nielsen و همکاران در مطالعه ای نشان دادند که بیماران بازتوانی قلبی داشتند (۳۳) و به طور مشابه در مطالعه ای که توسط Sanderson و همکاران شده بود سطح درآمد را

کارشناسان توانبخشی به دلیل مشغله کاری زیاد، عدم همکاری برخی از مراکز درمانی که در آنها عمل جراحی پیوند عروق کرونر انجام می‌شود و عدم دسترسی برخی از بیماران به دلیل سکونت در شهرهای دیگری به جز آذربایجان شرقی اشاره کرد.

موانع مشارکت بیماران در برنامه‌های بازتوانی قلبی محسوب می‌شوند (۲۸).

نتیجه‌گیری نهایی

یافته‌های این پژوهش نشان داد مهمترین موانع شرکت در برنامه بازتوانی قلبی عدم ارجاع بیماران توسط پزشک جهت بازتوانی قلبی، عدم شناخت از برنامه‌های بازتوانی قلبی و عدم تماس و پیگیری کادر درمان بوده و مهمترین تسهیل کننده های شرکت در این برنامه توصیه به شرکت در برنامه‌ها توسط پزشک، اطلاع‌رسانی در مورد برنامه‌ها و راهاندازی مراکز بازتوانی قلبی در شهرستان‌ها می‌باشد. از جمله محدودیت‌های این پژوهش می‌توان به عدم همکاری مناسب برخی از

تشکر و قدردانی

این مقاله حاصل پایان نامه کارشناسی ارشد پرستاری دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی می‌باشد. نویسنده‌گان این مقاله بر خود لازم می‌دانند که از همکاری مدیریت محترم بیمارستان عالی‌نسب، بیمارستان مدنی و بیمارستان نور نجات و کارکنان مرکز توانبخشی مدنی و کلیه کارشناسان و بیمارانی که در این پژوهه ما را همراهی کردند تشکر و قدردانی نمایند.

منابع

- 1- Cossette S, Frasure-Smith N, Dupuis J, Juneau M, Guertin M-C. Randomized Controlled Trial of Tailored Nursing Interventions to Improve Cardiac Rehabilitation Enrollment. *Nursing Research*. 2012; 61(2):111-120.
- 2- Hoseinzadeh T, Paryad A, Asiri S, Kazemnezhad Leili E. Relationship between perception of illness and general self-efficacy in coronary artery disease patients. Holistic nursing and midwifery. *Journal of Nursing and Midwifery Faculties Guilani medical university*. 2012;22(67):1-8. [In Persian].
- 3- Sadeghzadeh.vida. Improved quality of life with cardiac rehabilitation in post-myocardial infarction patient. *International Research Journal of Applied and Basic Sciences*. 2012;3(2):394-401. [In Persian].
- 4- Asadinoghabi A, Shaban M, Faghizadeh S, Asadi M. Effect of phase 1 cardiac rehabilitation on anxiety of patients with coronary artery bypass surgery candidates. *Hayat*. 2009;14(4-3):5-13. [In Persian].
- 5- Fayyazi S, Sayadi N, Gheyzizadeh M. Comparison of Quality of Life before and After Open Heart Surgery. *Zahedan Journal of Research in Medical Sciences*. 2012;14(9):98-100. [In Persian].
- 6- Thurston N. What happens next? The role of cardiac rehabilitation in total patient care. *Heart, Lung and Circulation*. 2008;17(4):S63-S64.
- 7- Sharif F, Shoul A, Janati M, Kojuri J, Zare N. The effect of cardiac rehabilitation on anxiety and depression in patients undergoing cardiac bypass graft surgery in Iran. *BMC cardiovascular disorders*. 2012;12(1):40. [In Persian].

- 8- Koohestani HR, Baghcheghi N, Zand S. Impact of teaching cardiac rehabilitation programs on electrocardiogram changes among patients with myocardial infarction. Iranian journal of nursing research. 2010;5(16):6-12. [In Persian].
- 9- Leung YW, Brual J, Macpherson A, Grace SL. Geographic issues in cardiac rehabilitation utilization: A narrative review. *Health & Place.* 2010;16(6):119.۲۰.۵-۶
- 10-Jackson L, Leclerc J, Erskine Y, Linden W. Getting the most out of cardiac rehabilitation: a review of referral and adherence predictors. *Heart.* 2005;91(1):10-14.
- 11-Shabani R, Nikbakht H, Niko MR, Gheragi a, Hojateslami S, SHirmohammadi T, et al. Effects of cardiac rehabilitation program on functional capacity, blood pressure, heart rate, recovery heart rate, and oxygen take heart after coronary artery bypass surgery. *Medical Science Journal of Islamic Azad University, Tehran Medical Unit.* 201\;21(2):108-113. [In Persian].
- 12-Asadi Samani Z, Marandi SM, Molavi H, Rabiei K, Mir-Mohammad Sadeghi M, Raeisi J. The effectiveness of one period exercise rehabilitation on anxiety and somatization of the CABG patients. *Metabolism and Exercise Journal,* 2011;1(2):129-139. [In Persian].
- 13-Davoodvand S, Ellahi N, Hosein HM. effects of Short-term cardiac rehabilitation programs on clinical course of acute myocardial infarction protests. *Hayat.* 2009;15(3):66-73. [In Persian].
- 14-Daniels KM, Arena R, Lavie CJ, Forman DE. Cardiac rehabilitation for women across the lifespan .*The American Journal of Medicine.* 2012;125(9):937.e1-e7.
- 15-Sin M-K, Sanderson B, Weaver M, Giger J, Pemberton J, Klapow J. Personal characteristics, health status, physical activity, and quality of life in cardiac rehabilitation participants. *International journal of nursing studies.* 2004;41(2):173-181.
- 16-Yohannes AM, Yalfani A, Doherty P, Bundy C. Predictors of drop-out from an outpatient cardiac rehabilitation programme. *Clinical rehabilitation.* 2007;21(3):222-229.
- 17-McKee G, Bannon J, Kerins M, FitzGerald G. Changes in diet, exercise and stress behaviours using the stages of change model in cardiac rehabilitation patients. *European Journal of Cardiovascular Nursing.* 2007;6(3):233-240.
- 18-YMW M, WK C, CSS Y. Barriers to participation in a phase II cardiac rehabilitation programme. *Hong Kong Med J.* 2005;11(6): 472-475.
- 19-Dunlay SM, Witt BJ, Allison TG, Hayes SN, Weston SA, Koepsell E, et al. Barriers to participation in cardiac rehabilitation. *American heart journal.* 2009;158(5):852-859.
- 20-Shanks LC, Moore SM, Zeller RA. Predictors of cardiac rehabilitation initiation. *Rehabilitation Nursing.* 2007;32(4):152-157.
- 21-Ades PA, Waldmann ML, McCann WJ, Weaver SO. Predictors of cardiac rehabilitation participation in older coronary patients. *Archives of Internal Medicine.* 1992;152(5):1033.

- 22-Arena R, Williams M, Forman DE, Cahalin LP, Coke L, Myers J, et al. Increasing Referral and Participation Rates to Outpatient Cardiac Rehabilitation: The Valuable Role of Healthcare Professionals in the Inpatient and Home Health Settings A Science Advisory From the American Heart Association. *Circulation.* 2012;125(10):1321-1329.
- 23-Rose M, Timmons SM, Amerson R, Reimels E, Pruitt RH. Facilitators and Barriers in Cardiac Rehabilitation Participation. *The Journal for Nurse Practitioners.* 2011;7(5):399-408.
- 24-Österberg SA, Baigi A, Bering C, Fridlund B. Knowledge of heart disease risk in patients declining rehabilitation. *British Journal of Nursing.* 2010;19(5):288-93.
- 25-Cooper A, Jackson G, Weinman J, Horne R. A qualitative study investigating patients' beliefs about cardiac rehabilitation. *Clinical rehabilitation.* 2005;19(1):87-96.
- 26-Pullen S, Povey R, Grogan S. Deciding to attend cardiac rehabilitation: A female perspective. *International Journal of Therapy and Rehabilitation.* 2009;16(4):207-217.
- 27-Grace SL, Angevaare KL, Reid RD, Oh P, Anand S, Gupta M, et al. Effectiveness of inpatient and outpatient strategies in increasing referral and utilization of cardiac rehabilitation: a prospective, multi-site study. *Implement Sci.* 2012;13(7):120.
- 28-Giannuzzi P, Saner H, Björnstad H, Fioretti P, Mendes M, Cohen-Solal A, et al. Secondary Prevention Through Cardiac Rehabilitation Position Paper of the Working Group on Cardiac Rehabilitation and Exercise Physiology of the European Society of Cardiology. *European Heart Journal.* 2003;24(13):1273-1278.
- 29-Meillier LK, Nielsen KM, Larsen FB, Larsen ML. Socially differentiated cardiac rehabilitation: Can we improve referral, attendance and adherence among patients with first myocardial infarction? *Scandinavian journal of public health.* 2012;40(3):286-293.
- 30-Harkness K, Smith KM, Taraba L, MacKenzie CL, Gunn E, Arthur HM. Effect of a postoperative telephone intervention on attendance at intake for cardiac rehabilitation after coronary artery bypass graft surgery. *Heart & Lung: The Journal of Acute and Critical Care.* 2005;34(3):179-186.
- 31-King KM, Humen DP, Smith HL, Phan CL, Teo KK. Predicting and explaining cardiac rehabilitation attendance. *The Canadian journal of cardiology.* 2001;17(3):291-296.
- 32-Pasquali SK, Alexander KP, Lytle BL, Coombs LP, Peterson ED. Testing an intervention to increase cardiac rehabilitation enrollment after coronary artery bypass grafting. *The American journal of cardiology.* 2001;88(12):1415-1416.
- 33-Nielsen KM, Faergeman O, Foldspang A, Larsen ML. Cardiac rehabilitation: health characteristics and socio-economic status among those who do not attend. *The European Journal of Public Health.* 2008;18(5):479-483.
- 34-Sanderson BK, Shewchuk RM, Bittner V. Cardiac rehabilitation and women: what keeps them away? *Journal of Cardiopulmonary Rehabilitation and Prevention.* 2010;30(1):12-21.

35-Asians S. Developing a culturally appropriate cardiac rehabilitation programme for Bengali speakers. *British Journal of Cardiac Nursing.* 2009;4(2):81.

36-Fernandez RS, Davidson P, Griffiths R. Cardiac rehabilitation coordinators' perceptions of patient-related barriers to implementing cardiac evidence-based guidelines. *Journal of Cardiovascular Nursing.* 2008;23(5):449-457.

37-De Angelis C, Bunker S, Schoo A. Exploring the barriers and enablers to attendance at rural cardiac rehabilitation programs. *Australian journal of rural health.* 2008;16(3):137-142.